

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ
ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน
จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

The Study of History, Culture, Traditions, Beliefs,
Wisdom, Food Identity of Overseas Chinese
People in Nakhon Si Thammarat and Trang Provinces

กรกฎ จำเนียร¹ และคณะ²⁻⁵

Korrakot Chamnian¹ and et al.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัด

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หลักฐิตินิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช ติดต่อได้ที่: korakot_jam@nstru.ac.th

¹Assistant Prof., Communication Arts Department, Faculty of Management Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, e-mail : korakot_jam@nstru.ac.th

²อาจารย์ทองพูล มุขรักษ์ สาขาวิชาศิลปกรรมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ติดต่อได้ที่: thongphun_muk@nstru.ac.th

²Lecturer Thongphun Mukharak, Fine Art Studies Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, e-mail: thongphun_muk@nstru.ac.th

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุหะหมัด สาขาวิชาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ติดต่อได้ที่: chettha_muh@nstru.ac.th

³Assistant Prof. Dr. Chettha Muhamad, Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, e-mail : chettha_muh@nstru.ac.th

⁴ดร.ปฐมพงษ์ ฉับพลัน สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมดิจิทัล คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ติดต่อได้ที่: patompong_cha@nstru.ac.th

⁴Dr.Patompong Chabplan, Information Technology and Digital Innovation Program, Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, e-mail: patompong_cha@nstru.ac.th

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานะ ขุนวิช่วย สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช ติดต่อได้ที่: mana_khu@nstru.ac.th

⁵Assistant Prof. Mana Khunweechuay, Social Study Program, Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, e-mail : mana_khu@nstru.ac.th

ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ได้ผลว่า ชาตินัชนัชนาจีนเข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทยครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 5 เป็นช่วงที่สหพันธรัฐมลายูอนุญาตให้คนที่ไม่ใช่ชาวมลายูถือครองที่ดินทำการเกษตรในปริมาณน้อย ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยมีการพัฒนาเส้นทางรถไฟ การเริ่มทำเหมืองดีบุก และมีการเพาะปลูกยางพาราพืชเศรษฐกิจใหม่ การเข้ามาของชาวจีนทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งกับชาวจีนต่างชาตินัชนัชนา และชาวจีนกับคนไทยในท้องถิ่น ส่งผลให้ใน 4 พื้นที่ ทั้งในอำเภอเมือง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง อำเภอนาบอน และอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัฒนธรรมประเพณีจีนปรากฏคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะประเพณีกินเจ ตรุษจีน และเซ็งเม้งด้านภูมิปัญญา ความเชื่อ และอัตลักษณ์อาหารชาตินัชนัชนา พบว่า มีวัฒนธรรมด้านอาหารชาตินัชนัชนาที่คล้ายคลึงกันของทั้งสองจังหวัด กล่าวคือ ในพื้นที่จังหวัดตรังและอำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ในวันฝังหรือวันเผาศพ ก่อนยกศพหรือเผาศพมีการเซ่นไหว้ด้วยหมูย่าง หลังจากนั้นจะนำไปเลี้ยงแขกร่วมงาน นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงแขกด้วยเส้นหมี่ แตกต่างจากอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ ในวิถีประจำวัน อาหารชาตินัชนัชนาแต่ละชาตินัชนัชนามีความแตกต่างในเรื่องการใช้วัตถุดิบ เครื่องปรุงอาหาร และรูปลักษณะอาหาร เป็นต้น 2) การสร้างฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ดิจิทัลได้พัฒนาในรูปแบบสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงได้ เป็นฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที นำเสนอในรูปแบบของเว็บไซต์ และสื่อทางแพลตฟอร์มยูทูบ (YouTube) และ 3) แผนที่ทางวัฒนธรรมออกแบบขึ้นเพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ชาตินัชนัชนาจีนในแต่ละพื้นที่ผ่านคลิปวิดีโอร้านอาหารที่อยู่ภายใต้การวิจัย โดยสามารถสแกนคิวอาร์โค้ดรับชม มีการระบุพื้นที่ที่กักตุนร้าน ตลอดจนช่องทางการติดต่อที่ชัดเจน

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์
อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

คำสำคัญ: ชาวจีนโพ้นทะเล แผนที่วัฒนธรรม ภาคใต้ของไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น
อัตลักษณ์อาหาร

Abstract

This study aims to 1) investigate the historical background, cultural traditions, beliefs, local wisdom, and food identity of Overseas Chinese People in Nakhon Si Thammarat and Trang Provinces; 2) develop a historical and cultural database encompassing traditions, local wisdom, beliefs, and the food identity of Overseas Chinese People in these provinces; and 3) create a cultural map presenting historical, cultural, traditional, wisdom-based, belief-oriented, and identity-related information concerning Chinese ethnic cuisine in Nakhon Si Thammarat and Trang Provinces. This study employed a qualitative research approach. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions with knowledgeable informants in Chinese cuisine, consisting of 15 participants from each of four areas (totaling 60 informants), as well as seven Chinese food entrepreneurs across the four study areas.

The findings revealed that 1) Historically, large-scale Chinese migration into southern Thailand occurred during the reign of King Rama V. This period coincided with restrictions in the Malay states that limited land ownership for non-Malays, while Thailand was undergoing railway expansion, the development of tin mining, and the cultivation of para rubber as a new economic crop. The arrival of Chinese migrants led to cultural integration among different Chinese sub-ethnic groups and between Chinese settlers and local Thai communities. As a result, similar Chinese cultural traditions are evident across the four study areas—Mueang District and Huai Yot District in Trang Province, and Na Bon District and Thung Song District in Nakhon Si Thammarat Province—particularly the Vegetarian

Festival, Chinese New Year, and Qingming Festival. Regarding local wisdom, beliefs, and ethnic food identity, both provinces share similar culinary traditions. For example, in Trang Province and Na Bon District of Nakhon Si Thammarat Province, roasted pork is offered during funeral or cremation rites before burial or cremation and is later served to guests attending the ceremony. Rice vermicelli is also commonly served to guests, which differs from practices in Thung Song District. In everyday life, culinary practices among different Chinese sub-ethnic groups vary in terms of ingredients, seasonings and food presentations. 2) The development of the digital historical and cultural database resulted in a modern, accessible platform that can be readily utilized. The database is presented through a website and a YouTube platform and 3) the cultural map was designed to represent the ethnic identity of Chinese communities in each area through video clips of restaurants included in the study. Users can scan QR codes to view the videos, with clearly identified geographic coordinates and contact information for each establishment.

Keywords: Overseas Chinese, Cultural Mapping, Southern Thailand, Local Wisdom, Food Identity

บทนำ

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีประวัติศาสตร์และการก่อสร้างของชุมชนกระจายอยู่ทั่วทั้งภาค มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์จารึกไว้ตั้งแต่ยุคหินจนถึงยุคของการแสวงโชคของผู้คนผ่านการค้าขายทางทะเล ชุมชนชาวจีนถือเป็นกลุ่มคนหนึ่งที่เข้ามาตั้งรกรากสร้างชุมชนในพื้นที่ภาคใต้มาอย่างยาวนาน ผ่านการค้าขายตามหัวเมืองท่าทั่วภาคใต้ และจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ ชุมชนชาวจีนที่เข้ามาตั้งรกราก ไม่เพียงแต่เป็นชุมชนการค้าเพียงอย่างเดียว แต่ยังมียุทธศาสตร์ที่หนีความแร้นแค้นในบ้านเกิดมาแสวงหาโชคเพื่อสร้างฐานะให้ตัวเองบนพื้น

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

แผ่นดินไทย ชาวจีนในสองจังหวัดภาคใต้ที่มีอาณาเขตเชื่อมโยงกัน ซึ่งได้แก่ จังหวัด นครศรีธรรมราช (อำเภอนาบอน และอำเภอทุ่งสง) และจังหวัดตรัง (อำเภอห้วยยอด และอำเภอเมือง) จึงมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ รวมถึงอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนที่ถือว่ามีความโดดเด่น สามารถนำมาใช้เป็น อัตลักษณ์หนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชน และการท่องเที่ยวเมืองรองของทั้งจังหวัด นครศรีธรรมราช และจังหวัดตรังได้อีกหนึ่งจุดเด่น

ทั้งนี้ จากหลักฐานบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่า ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา สันนิษฐานได้ว่ามีชาวจีนเดินทางอพยพเข้าสู่ประเทศไทย อย่างมากเนื่องจากทั้งปัญหาภายในประเทศจีนเองเริ่มขาดเสถียรภาพทางการเมืองภายหลังการปลดเปลี่ยนราชวงศ์ (ราชวงศ์หมิง-ราชวงศ์ชิง) ในขณะเดียวกัน ของประเทศไทย หรือสยามในช่วงเวลานั้น มีความมั่นคงทางการเมืองเพิ่มขึ้นมาก ภายหลังการสิ้นสุด สภาวะคุกคามของพม่าที่เริ่มถูกอังกฤษเข้าแทรกแซงเพื่อยึดครองเป็นอาณานิคม (ปิยชาติ สิงห์ และ สิริธร ถาวรวงศา, 2553: 42) นอกจากนี้ ไทยต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ภายในประเทศจึงมีความต้องการแรงงานจำนวนมาก ประกอบกับชุมชนชาวจีนเป็นกลุ่ม คนที่มีความมานะอดสาหะและแสวงหาโอกาส ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างเป็นกรรมกร แรงงานในภาคการเกษตร กรรมกรแรงงานในเมือง หรือกรรมกรที่ใช้แรงงานสร้างทาง รถไฟจากกรุงเทพฯ ลงสู่ภาคใต้ของไทยและต่อไปถึงป็นัง

ดังนั้น ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แรงงานจีนก็ยังคง หลังไหลเข้าสู่ประเทศสยามอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคใต้เริ่มมีการบุกเบิกทำเหมือง แร่ดีบุกและทำเหมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งยังมีการเริ่มทำทางรถไฟสายใต้ของสยามเชื่อมต่อกับ สหพันธรัฐมลายูของอังกฤษ จึงเป็นอีกประการหนึ่งของการนำพาชาวจีนเข้าสู่ภาคใต้ ชาวจีนภาคใต้บริเวณสองฝั่งคาบสมุทรจะมีความแตกต่างกัน คือ ทางฝั่งตะวันออก ส่วนใหญ่ (ยกเว้นสงขลา) มักจะเป็นจีนไหหลำและแต้จิ๋ว ส่วนทางด้านตะวันตกส่วนใหญ่ มักจะเป็นจีนฮกเกี้ยนและฮากกา ส่วนสงขลาเป็นจีนฮกเกี้ยน หากพิจารณาทางด้านกลุ่ม ภาษาของชาวจีนในสยามแล้วพบว่าชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มคนจำนวนมากที่สุดในภาคใต้ (เจษฎา นิลสงวนเดช, 2562: 189)

ทั้งนี้ นโยบายจำกัดการถือครองที่ดินของชาวต่างชาติของสหพันธรัฐมลายู ซึ่งหมายรวมถึงชาวจีน สอดรับกับการพัฒนาเส้นทางรถไฟและการเพาะปลูกยางพาราที่เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ของไทยที่สำคัญในขณะนั้น ทำให้ชาวจีนเลือกเดินทางจากเมืองท่าป็นัง เข้าสู่ประเทศไทยผ่านเมืองท่ากันตังและเดินทางต่อผ่านทางรถไฟสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่อำเภอเมืองตรัง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และอำเภอทุ่งสง อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเมื่อเข้าสู่เมืองไทย ชุมชนชาวจีนกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่มาอาศัยเมืองไทยสร้างฐานะเพียงอย่างเดียว แต่ได้นำเอาวัฒนธรรมจีนที่ตนนับถือมาฝังรากอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่น่าสนใจและส่งผลกระทบเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภาคใต้อย่างวัฒนธรรมอาหาร ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาใน 4 พื้นที่ข้างต้น

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจของคณะผู้วิจัยพบว่า การศึกษาที่ผ่านมายังขาดการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบที่แสดงถึงความเชื่อมโยงประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นฐานของชาวจีนที่ส่งผลวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และที่สำคัญคือ ประเด็นอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนในพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดนครศรีธรรมราชและตรัง นอกจากนี้ ยังส่งผลสืบเนื่องในประเด็นการขาดการสร้างสรรคข้อมูลและนำสู่การสื่อสารให้ชุมชนชาวจีนรุ่นหลังได้รับรู้และภาคภูมิใจที่บรรพบุรุษได้ทุ่มเท อดสาหารักษาวัฒนธรรมอาหารนี้ เพื่อหนุนเสริมการส่งเสริมเศรษฐกิจอาหารอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนของผู้ประกอบการในพื้นที่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะผู้วิจัยจะเข้าไปศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง การจัดทำฐานข้อมูลและจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมสื่อสารเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารจีน 2 จังหวัดไว้ให้สืบทอดชั่วลูกสืบหลานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ อัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง
3. เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมแสดงข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ อัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัด นครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

วิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วยแต่ละขั้นตอน ได้แก่ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณมาที่เป็นการศึกษา มุมมองความคิดของบุคคล การสัมภาษณ์จากความทรงจำ ตลอดจนการสัมภาษณ์ปราชญ์ ชุมชนหรือผู้อาวุโสในท้องถิ่นเพื่อร่วมกันฟื้นความทรงจำเชื่อมโยงกับข้อมูลและหลักฐาน เชิงประวัติศาสตร์ จึงดำเนินการวิจัยโดยใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้นำแบบ สัมภาษณ์ไปหาค่าความเที่ยงตรง (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไปทุกข้อ จึงสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ โดยมีรายละเอียด การใช้เครื่องมือวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. คณะผู้วิจัยศึกษาเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ แบบบันทึกผลการวิเคราะห์เอกสารซึ่งมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ชาวจีน โดยเฉพาะ ประเด็นในมิติอาหารชาติพันธุ์ชาวจีนในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ประกอบด้วย อำเภอนาบอน และอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอ ห้วยยอด และอำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งได้เลือกพื้นที่ทั้ง 4 พื้นที่นี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มี ชาวจีนอพยพมาจากเมืองท่าปิ้ง สหพันธรัฐมลายู มาขึ้นฝั่งที่จังหวัดตรัง และชาวจีนเหล่านี้ ได้ทำงานใช้แรงงานในพื้นที่ตามเส้นทางทางการก่อสร้างรถไฟต่อเนื่องมาจนถึงจังหวัด นครศรีธรรมราช

การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชาวจีน และอาหาร ชาติพันธุ์ชาวจีนในแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำ

ชุมชน ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน ตลอดจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ละ 15 คน รวม 60 คน ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละกลุ่มจำนวนแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผู้ให้ข้อมูลที่ สามารถให้ข้อมูลได้ โดยใช้หลักการ Snowball Sampling คือการสัมภาษณ์โดยที่บุคคล หนึ่งนำผู้ให้ข้อมูลต่อ ๆ กัน จนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ตาม วัตถุประสงค์การวิจัย

ทั้งนี้ แนวคำถามการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ที่มาและอัตลักษณ์ของคนชาวจีน ในพื้นที่ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน อัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน และความเชื่อมโยงด้านอาหารชาติพันธุ์ชาวจีนของ ทั้งสองจังหวัด

การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ประกอบการอาหารอัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน พื้นที่ละ 2 ร้าน ซึ่งเป็นอาหารคาวและอาหารประเภทขนม รวม 7 ร้าน ซึ่งไม่นับรวมกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสประจำ หมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยร้านที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นร้านที่มีอาหารคาวและอาหารประเภทขนมร้านเดียวกัน เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกของ อาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวจีนที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละร้านโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน ตลอดจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ประกอบการร้านอาหาร มาถอดรหัสตามประเด็นที่กำหนดไว้ เพื่อวิเคราะห์ ความเหมือน ความสอดคล้อง และสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำแผนที่วัฒนธรรม

2. คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการวิจัยในขั้นที่ 1 จัดทำเป็นฐานข้อมูล ออนไลน์และแผนที่ทางวัฒนธรรมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนและมิติ ทางอาหารของทั้งสองจังหวัด เพื่อนำไปเป็นข้อมูลทางการศึกษา การวิจัย และเป็นแหล่ง รวบรวมข้อมูลสำคัญให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สมาคม ชาวจีน และลูกหลานคนจีนที่มีการรวมตัวกันทั้งทางออนไลน์และออนไลน์ เนื่องจากเท่าที่ สืบรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ยังไม่มีการรวบรวมข้อมูลเหล่านี้อย่างเป็นรูปธรรมมากนัก โดยในการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว จะดำเนินการผ่านการสนทนากลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูล แสดงความคิดเห็นด้านออกแบบ จากนั้นคณะผู้วิจัยจะ

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

ได้วิเคราะห์ข้อมูลและแนวทางการออกแบบฐานข้อมูลดังกล่าว ทดลองใช้ และการนำไปใช้ประโยชน์จริง และส่งต่อข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม

3. นำข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 มาประกอบการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมดังกล่าว โดยร่วมกันวางแผน ออกแบบข้อมูลและรูปแบบนำเสนอแผนที่ทางวัฒนธรรม การประเมินความถูกต้อง และเหมาะสมก่อนนำไปใช้ประโยชน์จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้ Coding Analysis คือการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ มีการกำหนดรหัสและวิเคราะห์เป็นประเด็น ๆ โดยแสดงให้เห็น ความเหมือน ความแตกต่าง การเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ด้านจริยธรรมการวิจัย การวิจัยชิ้นนี้ได้รับการรับรองโครงการวิจัยตามแนวหลักจริยธรรมในคน โดยคณะกรรมการจริยธรรมในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เลขที่โครงการวิจัย REC007/2567 คณะผู้วิจัยได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลและปกปิดข้อมูลตามแนวหลักจริยธรรมในคนตลอดการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คณะผู้วิจัยขออธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงเชิงพื้นที่ด้านข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ และภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดตรัง และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนำเสนอ จากนั้นจะแยกการนำเสนอในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

1. ผลด้านประวัติศาสตร์

ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกหรือฝั่งอันดามันของประเทศไทย ประชากรในจังหวัดประกอบด้วยชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวมุสลิม ในอดีตพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) เป็นเจ้าเมืองและเป็นผู้ที่สร้าง

จังหวัดตรังให้มีความเจริญรุ่งเรือง ท่านเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ด้วยเหตุนี้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม อาหารการกินของชาวตรังจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนไทยเชื้อสายจีนอยู่ค่อนข้างมาก จังหวัดตรังได้รับการขนานนามว่า “เมืองแห่งคนช่างกิน” แต่ปัจจุบันอาหารจีนกลับค่อย ๆ เลือนหายจากสังคมตรัง เนื่องจากผู้ที่สามารถทำอาหารจีนท้องถิ่นด้วยรสชาติและกระบวนการดั้งเดิมได้ค่อย ๆ ถึงแก่กรรมไปเรื่อย ๆ อีกทั้งยังขาดซึ่งการสืบต่อ (จิรพร เชื้อเจ็ดตน และ เกียรติศักดิ์ สร้อยสุวรรณ, 2562: 2)

ทั้งนี้ ชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มต้นตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา เนื่องจากประเทศจีนขาดเสถียรภาพทางการเมือง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แรงงานจีนก็ยังคงเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคใต้เริ่มมีการบุกเบิกทำเหมืองแร่ดีบุกเพิ่มมากขึ้น การปลูกสวนยางพารา ทั้งยังมีการเริ่มทำทางรถไฟสายใต้ของสยามเชื่อมต่อกับสหพันธรัฐมลายูของอังกฤษ ต่อมาในช่วงที่สหพันธรัฐมลายูจำกัดสิทธิชนชาติที่ไม่ใช่ชาวมลายูให้ถือครองที่ดิน ชาวจีนครอบครองที่ดินได้ไม่เกิน 7 ไร่ เพื่อสงวนไว้ให้กับชาวมลายู ชาวจีนเหล่านี้เดินทางจากเมืองท่าปิ้ง เข้าสู่ประเทศไทยผ่านเมืองท่ากันตัง และเดินทางต่อผ่านทางรถไฟสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองตรัง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และอำเภอทุ่งสง อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช สอดคล้องกับข้อมูลของ กรองจันทน์ จันทรพาหา (2566: 1) ที่ให้ข้อมูลว่า ชาวจีนตั้งถิ่นฐานกันเป็นจำนวนมากในช่วงรัชกาลที่ 3-5 โดยแหล่งที่ชาวจีนตั้งถิ่นฐานอยู่มากคือ ภาคใต้ฝั่งตะวันตก ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนกลาง และตอนล่างที่มีกิจการเหมืองแร่ กิจการสวนยางพารา การทำธุรกิจการค้าและประกอบอาชีพอื่น ๆ ทั้งนี้ แรงงานจีนกลุ่มที่สร้างทางรถไฟสายใต้เมื่อสร้างเสร็จส่วนใหญ่จะตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่บริเวณสถานีรถไฟ และบริเวณใกล้เคียงกับทุกสถานี ลูกหลานของชาวจีนกลุ่มนี้กลายเป็นกำลังสำคัญในการบุกเบิกทำสวนยางพาราทั่วภาคใต้

เมื่อศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ กลุ่มชาวจีนจะเข้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองท่า ซึ่งได้แก่ อำเภอกันตัง และอำเภอปะเหลียน จากเมืองท่าก็จะเคลื่อนเข้ามาสู่เมืองตรัง กลุ่มแรงงานชาวจีนที่อพยพเข้ามาดังกล่าวจะมีสมาคมต่าง ๆ คอยช่วยเหลือและจัดหาที่พักพร้อมทั้งหาอาชีพการงานให้ นั่นคือ เป็นแรงงานในการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น พริกไทย ยางพารา (ลลิตา เกิดเรือง, 2549: 2)

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองตรัง ปรากฏว่ามีกรรมกรจีนจำนวนมากจากเกาะปีนัง เข้ามาทำเหมืองแร่ดีบุก ที่บ้านท่ามะปราง ทำให้ชุมชนบริเวณนั้นเจริญมากขึ้น และเกิดตลาดแห่งแรกที่บ้านท่ามะปราง ต่อมาเมื่อเรือขุดแร่ของฝรั่งมาทำการขุดแร่แถวหน้าวัดห้วยยอด จึงทำให้ชุมชนบริเวณอำเภอห้วยยอดเจริญขึ้นตั้งแต่นั้นมา (ตรีชาติ เล่าแก้วหนู, 2550: 1)

อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวจีนกลุ่มนี้มีบ้านเกิดอยู่ที่เมืองฝูเจี้ยน มณฑลฝูเจี้ยน ประเทศจีน ต่อมาได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานในเมืองซีเตียวัน รัฐประะ ประเทศมาเลเซียเป็นที่แรก ยึดอาชีพทำสวนยางพาราตามนโยบายของประเทศเจ้าอาณานิคมในยุคที่ประเทศมาเลเซียยังตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ ต่อมารัฐสยามเปิดโอกาสให้ชาวจีนจับจองที่รกร้างว่างเปล่าได้คนละ 50 ไร่ ราวปี พ.ศ. 2468 กลุ่มแรกจึงเดินทางเข้ามาสำรวจและจับจองพื้นที่ในชุมชนนาบอน และขยายเป็นเครือข่ายชาวจีนฮกจิ๋วในพื้นที่นาบอนมาถึงปัจจุบัน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ม.ป.ป.: ออนไลน์)

อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช คนจีนในอำเภอทุ่งสง เป็นผลของการเป็นชุมทางรถไฟทำให้ทุ่งสงเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว หลักฐานชัดเจนในข้อนี้คือ เมื่อปี พ.ศ. 2463 “แบงก์สยามกัมมาจล” (ธนาคารไทยพาณิชย์ในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์แห่งแรกของไทยที่ได้ตัดสินใจเปิดสาขาต่างจังหวัดแห่งแรกขึ้นที่นี่ ต่อมาบริษัทท่าเหมืองแร่ใหญ่อย่างบริษัทยิบอินซอย ก็เข้าตั้งสำนักงานอยู่ที่นี้ด้วย โดยใช้รถไฟขนแร่ที่ถลุงแล้วส่งไปปิ้ง ส่วนผู้คนต่างถิ่นก็อพยพเข้ามาในทุ่งสงมากขึ้นโดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาทำการค้าในตัวเมือง (เทศบาลเมืองทุ่งสง, ม.ป.ป.: ออนไลน์)

การเข้ามาของคนชาวจีนมาจากการทำการค้าขาย การทำเหมืองแร่ และการทำสวนยางพารา และพื้นที่ที่มีเส้นทางรถไฟและทางเรือเป็นหลัก จากการเข้ามาของชาวจีนทำให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งกับคนจีนต่างชาติพันธุ์ และกับคนไทยในท้องถิ่น ทำให้ใน 4 พื้นที่ ทั้งในอำเภอเมือง อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และอำเภอนาบอน และอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัฒนธรรมจีนปรากฏคล้ายคลึงกัน ทั้งประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา โดยเฉพาะภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ด้านอาหารจีน

2. ผลด้านวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ

ถึงแม้ชาวจีนส่วนใหญ่จะรวมเข้ากับสังคมท้องถิ่นและยอมรับวัฒนธรรมและประเพณีทางสังคมของไทยหลังจากอพยพเข้ามาในประเทศไทย แต่ชาวจีนโดยส่วนมากยังคงไม่ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมของจีนอย่างสิ้นเชิง จึงได้เผยแพร่ความเชื่อเหล่านี้ในประเทศไทยด้วยการสร้างวัดในท้องถิ่นเพื่อบูชาเทพเจ้า ส่งผลให้ความเชื่อพื้นบ้านของชาวจีนโพ้นทะเลยังคงเจริญรุ่งเรือง แม้ว่าผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยจะนับถือศาสนาพุทธ (เหยา ซือฉี และ หวาง หยวนหยวน, 2566: 30)

นอกจากนี้ ในพื้นที่ที่เชื่อมโยงกันและตั้งอยู่คนละจังหวัด จะมีวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน อาทิ ชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยน นานบอน กับชาวจีนฮกเกี้ยน จังหวัดตรัง มีวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ด้วยหมูย่างในพิธีศพ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากตรังมาแก่ชุมชน ชาวจีนฮกเกี้ยน นานบอน ในการประกอบพิธีเซ่นไหว้ศพด้วยหมูย่าง ลูกหลานและญาติใกล้ชิดของผู้ตายเป็นผู้นำหมูย่างมาเคารพศพ และเข้าไปไหว้เคารพผู้ตายเป็นครั้งสุดท้ายตามลำดับใกล้ชิดของความสัมพันธ์เครือญาติ หมูย่างผ่านพิธีแล้วจะส่งเข้าห้องครัวและผ่าส่วนกลางลำตัวออกมาเลี้ยงผู้มาร่วมงานร่วมกับอาหารโต๊ะจีน จัดเลี้ยงเป็นมื้อใหญ่ เนื่องจากเป็นงานวันสุดท้าย สำหรับหัวหมูและบันท้ายหมู คินให้เจ้าของหมูย่างนำกลับไป (ปิยชาติ สิงห์ และ สิทธิธ ถาวรวงศา, 2561: 128-129) ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจังหวัดตรัง จะพบว่า หมูย่างยังใช้ในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน ไหว้บันบานศาลเจ้า ฯลฯ และในงานศพยังพบว่า จำนวนหมูย่างจะเป็นตัวบ่งบอกฐานะของเจ้าของงาน และในงานศพจะเอาหางหมูย่างออก เพื่อให้รู้ว่าใช้เฉพาะงานศพ ซึ่งเป็นความเชื่อ หากเป็นงานแต่งงานจะมีทั้งหัวมีทั้งหาง คือทำการสังเวยทำให้ครบอย่างนั้น

คณะผู้วิจัยยังพบความแตกต่างด้านความเชื่อในอาหารจีนของทั้งสองจังหวัดผ่านอาหารที่จัดเลี้ยงในงานศพชาวจีน ซึ่งในจังหวัดตรัง มีการเลี้ยงอาหารผู้เข้าร่วมงานด้วยไหลหมีที่มีเส้นหมีเหลืองเป็นส่วนประกอบ อำเภอขนานบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช มีหมีผัดนานบอน มีลักษณะเป็นเส้นหมีสีเหลือง ซึ่งเชื่อกันว่าเส้นหมีจะเป็นสายสัมพันธ์กับญาติและผู้ตาย เป็นการส่งเสริมให้ตระกูลสืบต่อไปให้ยืนยาวตลอดไปเหมือนเส้นหมีที่ทอดยาว ส่วนงานศพชาวจีนในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชจะไม่นิยมเลี้ยงอาหารที่มีเส้นเป็นส่วนประกอบ เพราะถือเป็นการดูรังผู้ตายให้มีความสัมพันธ์กับญาติ ๆ จะทำให้ผู้ตายไม่ไปสู่สุคติอย่างที่ตั้งใจ

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

สำหรับอาหารคาวจานหลักที่มีจำหน่ายโดยทั่วไป ในจังหวัดตรัง จะมีหมูย่าง สำหรับในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีขาหมูตุ๋น สำหรับเมนูเส้นจะมีความแตกต่างกันของ ลักษณะเส้นในแต่ละพื้นที่ ในส่วนของอาหารหวานหรือขนม ในพื้นที่ 4 พื้นที่เชื่อมโยงจะมี ขนมที่คล้ายคลึงกัน คือ ในจังหวัดตรังจะเน้นขนมเค้ก ขนมจีบหรือพัฟฟ์ไส้สังขยา เต้าส้อ ขนมเปียะ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีขนมจีบหรือพัฟฟ์ไส้สังขยา ซาลาเปา เป็นต้น ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: เมนูอาหารที่โดดเด่น

พื้นที่ศึกษา		อาหารคาว	อาหารหวาน
จังหวัดตรัง	อำเภอเมือง	หมูย่าง เกาหยุก หมี่หน้าเหลียว	ขนมเค้ก ขนมเต้าส้อ ขนมเปียะ
	อำเภอห้วยยอด	หมี่หน้าหล่อ เกาหยุก	ขนมเค้ก ขนมพองเค็ม
จังหวัด นครศรีธรรมราช	อำเภอนาบอน	หมี่นาบอน หมี่ขี้วกาก เหล้าแดง	ขนมจีบหรือพัฟฟ์ไส้สังขยา ขนมแปะอ่อง ขนมแหล่เปียะ
	อำเภอทุ่งสง	ขาหมูตุ๋น แฮก๊น	เต้าส้อ ซาลาเปา สังขยาสูตร โบราณ

ที่มา: กรกฎ จำเียร และคณะ (2568)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในพื้นที่เชื่อมโยงจังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีอาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวจีนที่คล้ายคลึงกัน อาหารคาว ได้แก่ อาหารประเภท เส้น อาหารที่เน้นหมูเป็นวัตถุดิบสำคัญ ในส่วนของอาหารหวาน จะมีขนมพื้นเมืองของชาวจีน เช่น ขนมเต้าส้อ ขนมเปียะ และขนมจีบหรือพัฟฟ์ไส้สังขยา

3. ผลด้านภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อาหาร

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ พบข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงกัน สามารถสรุปประเด็นอัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีนที่สะท้อนชาติพันธุ์ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหาร ดังนี้

ลักษณะอาหารจีนขึ้นอยู่กับอาชีพของแต่ละชาติพันธุ์จีน กล่าวคือ ชาวจีนไหหลำ มักจะประกอบอาชีพ ร้านทอง ร้านอาหาร ชาวจีนกวางตุ้ง จะชอบประดิดประดอยอาหาร สามารถดัดแปลงอาหารมาเป็นของตนเอง ชาวจีนแต้จิ๋ว ทำมาค้าขายเป็นหลัก อาหารจึงทำขึ้นง่าย ๆ เช่น ข้าวต้ม โจ๊ก ฯลฯ ชาวจีนฮกเกี้ยน มีความสนใจในศาสนา ชอบไหว้พระ ศาสนพิธี ศาลเจ้า

ต่อมา วัตถุดิบ เครื่องปรุง และรูปลักษณะของอาหาร บ่งบอกแต่ละชาติพันธุ์ กล่าวคือ อาหารของชาวจีนไหหลำจะมีวัตถุดิบสำคัญ คือ ไข่ ปลาสด ปลาเค็ม เพราะไหหลำเป็นเมืองชายทะเล จะใช้เครื่องปรุง ได้แก่ จับฉ่าย ดอกไม้จีน ปลาหมึกแห้ง กุ้งแห้ง เช่น ในเมนูหมูสามชั้นต้มปลาเค็ม นอกจากนี้ ชาวจีนไหหล่ายังมีเมนูแพะตุ๋น แพะผัดเต้าหู้ยี้ เนื่องจากต้องฆ่าแพะบูชาวันในวันเกิดเจ้าแม่ทับทิมที่ชาวจีนไหหลำให้ความนับถือ รูปลักษณะของอาหารชาวจีนไหหลำมักจะมีขนาดใหญ่สำหรับอาหารของชาวจีนกวางตุ้ง และจีนแคะ จะเน้นวัตถุดิบสำคัญ คือ หมู เช่น เมนูขึ้นชื่ออย่างเกาหยุก ซึ่งจะนำหมูสามชั้นมารับประทานกับเผือก ใส่เครื่องปรุงเต้าหู้ยี้ซึ่งทำมาจากถั่วเหลืองหมัก รูปลักษณะของอาหารจะมีชิ้นเล็ก

ดังนั้น จากการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง จะพบว่าอาหารจีนสะท้อนมิติต่าง ๆ ในสังคม

สะท้อนชาติพันธุ์ สะท้อนความเชื่อ (ไหหลำ มีเมนูแพะตุ๋น เพราะนับถือเจ้าแม่ทับทิม ต้องฆ่าแพะบูชาวัน (วันเกิดเจ้าแม่ทับทิม)

สะท้อนจากประเพณี (งานศพ ฮกเกี้ยน เวลาเผาศพ-หมี่หน้าเหลียว/แต้จิ๋ว-หมี่เตี่ยว)

สะท้อนภูมิศาสตร์ที่มา (ทะเล/เขา) ไหลำเป็นทะเล มีภัยธรรมชาติ ไม่ค่อยประดิดประดอย กวางตุ้ง ไม่ถูกภัยธรรมชาติ สามารถประดิดประดอยอาหารได้ สะท้อนอาชีพชาวจีน

สะท้อนภูมิปัญญา วัตถุดิบ การปรุง วิธีทำอาหาร

สะท้อนภาษา หมี่หน้าเหลียว (ภาษากวางตุ้ง – น้ำซุบ ทำอาหารอร่อย) หน้าหล่อ (ภาษาฮกเกี้ยน - เต็มหอมเจียว) โหลวหมี่ (ภาษาแต้จิ๋ว) และ

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

สะท้อนความเชื่อ (งานศพ) โหลหมี (จังหวัดตรัง) อาหารอื่นที่ไม่ใช่เส้น (จังหวัดนครศรีธรรมราช)

จากการศึกษาพบว่า ผู้มีส่วนอนุรักษ์อาหารจีน ได้แก่ ร้านอาหาร เป็นผู้ยังคงอนุรักษ์ สืบสาน ในขณะเดียวกันก็ปรับประยุกต์ให้อาหารจีนเข้ากับอาหารพื้นถิ่น เข้ากับรสชาติที่ถูกปากของคนในพื้นที่ โดยการใช้วัตถุดิบในพื้นที่เป็นหลัก แต่ยังคงอนุรักษ์สืบสานสูตรที่ได้รับการถ่ายทอดมา และศาลเจ้า จะมีจุ๋งเป่า (พ่อครัวแม่ครัว) เป็นบุคคลสำคัญในการสืบสานอาหารจีน ร้านอาหารบางร้านจะมาจากจุ๋งเป่าของศาลเจ้า และส่วนมากในเมืองตรังต้องมาจากนาตาล่วง และมักจะมียกย่องสำคัญอยู่ในงานเลี้ยงโต๊ะจีนด้วย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษพบว่า ร้านอาหารจีนปิดตัวไปหลายร้านจากในอดีต มีสาเหตุมาจากฝีมือ สูตรต้องส่งถึงมือ “คนรุ่นเก่าไม่ถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ ฝีมือแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต้องส่งถึงมือ” รุ่นลูกรุ่นหลานทำอาชีพอื่น แรงงานหายาก และเปิดร้านต้องใช้กำลังกายมาก

ร้านอาหารจีนจึงมีการปรับตัวให้สามารถจำหน่ายอาหารได้ คือ จำหน่ายอาหารไทย-อาหารตามสั่ง จัดโต๊ะจีน ทำตามออเดอร์เลี้ยงพระ ออกบูท ขายนอกสถานที่ และสร้างการรับรู้ อาหารจีนปรับประยุกต์ทั้งรูปลักษณ์และรสชาติให้เข้ากับคนท้องถิ่น

ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ที่สังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจะมีส่วนสำคัญในการนำไปพัฒนารวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำเป็นฐานข้อมูลออนไลน์และแผนที่ทางวัฒนธรรมในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 และ 3 ต่อไป

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ อัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

จากการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ได้ร่วมออกแบบ ได้ข้อมูลว่า ควรมีการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวในรูปแบบสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงได้ เป็นฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปทันที คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ อัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มาสังเคราะห์และพัฒนาใน

รูปแบบสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงได้ เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที ในรูปแบบของเว็บไซต์ และแพลตฟอร์มยูทูป (YouTube) ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวิธีการออกแบบเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่มีความแตกต่างกัน

รูปแบบเว็บไซต์ ฐานข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์ มาจากการรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง จากการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คณะผู้วิจัยนำมาวางรูปแบบเพื่อสื่อสารให้เห็นระบบสารสนเทศ อัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนบนแผนที่ทางภูมิศาสตร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง การใช้งานในระบบสารสนเทศ เพื่อแสดงแผนที่และการนำทาง ด้วย Google Maps ในการแสดงตำแหน่งร้านอาหารจีน ทำให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำทางไปยังร้านอาหารได้อย่างง่ายดาย การรีวิวและการให้คะแนนร้านอาหาร โดยระบบสามารถดำเนินการ ดังนี้

1. รวบรวมความคิดเห็นจากผู้ใช้ ซึ่งสามารถใช้ในการประเมินคุณภาพของร้านอาหาร ช่วยให้ร้านค้าได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ใช้และช่วยในการตัดสินใจของผู้ใช้คนอื่น ๆ

2. การเก็บสถิติการใช้งาน ระบบจะบันทึกการเข้าชมและการโต้ตอบของผู้ใช้กับร้านอาหาร ข้อมูลนี้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อเข้าใจถึงความนิยมของร้านและพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้

3. สร้างประสบการณ์ผู้ใช้ที่ดีขึ้น โดยผู้ใช้สามารถค้นหาร้านอาหารจีน อ่านรีวิวและดูรูปภาพ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเลือกได้อย่างง่ายดาย ข้อมูลเชิงลึกสำหรับธุรกิจเจ้าของร้านสามารถทราบถึงความพึงพอใจและความนิยมของลูกค้าผ่านความคิดเห็นและจำนวนการเข้าชม

4. ช่วยในการเดินทางระบบที่เชื่อมต่อกับ Google Maps ทำให้การเดินทางไปยังร้านอาหารสะดวกมากยิ่งขึ้น การออกแบบฐานข้อมูลนี้รองรับการให้ข้อมูลร้านอาหารจีน ช่วยเหลือในการนำทางไปยังตำแหน่งของร้านอาหารการติดตามความนิยมของร้านอาหาร เพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่ดีให้กับทั้งผู้ใช้และเจ้าของร้านอาหาร

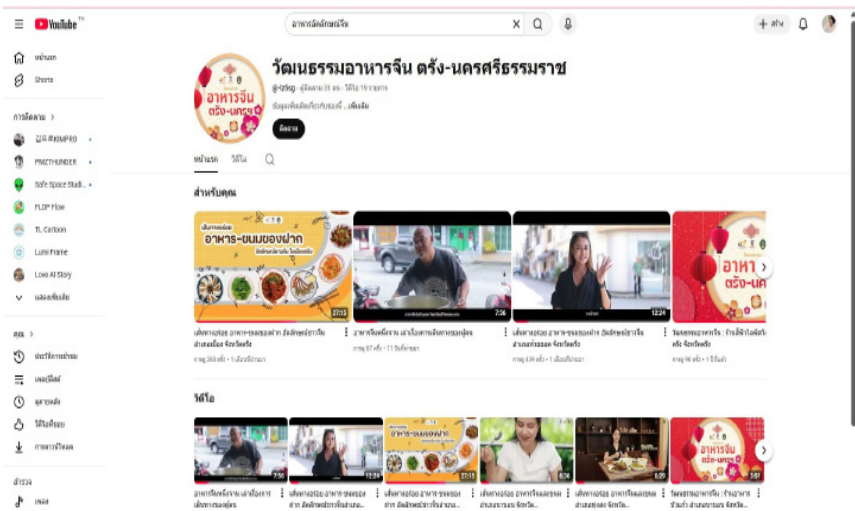
การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

ภาพที่ 1: การออกแบบระบบสารสนเทศอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนบนแผนที่ทางภูมิศาสตร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

ที่มา: กรกฎ จำเนียร และคณะ (2568)

รูปแบบยุทธูป คลิปวิดีโอเผยแพร่ทางยุทธูป จำนวน 19 คลิป จำแนกเป็น 1) คลิปอัตลักษณ์ภูมิปัญญาอาหารจีนจากผู้รู้/ปราชญ์ด้านอาหาร จำนวน 4 คลิป ซึ่งมีแนวความคิดจากการต้องการสื่อสารให้เห็นที่มาและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอัตลักษณ์และภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน 2) คลิปผู้ประกอบการอาหารชาติพันธุ์ชาวจีนภายใต้การวิจัย จำนวน 7 คลิป เพื่อนำเสนอเนื้อหาที่มา วัตถุดิบ กรรมวิธี และการนำเสนออาหารชาติพันธุ์ชาวจีนของแต่ละร้าน และ 3) คลิปรวมอาหารจีนในแต่ละพื้นที่ จำนวน 8 คลิป ซึ่งได้นำเสนอภาพรวมเชิงพื้นที่ ทั้งจากผู้รู้/ปราชญ์ด้านอาหาร ผู้นำในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การนำเสนออาหารชาติพันธุ์ชาวจีนของร้านอาหาร ทั้ง 4 พื้นที่

ภาพที่ 2: ช่องทางเผยแพร่ทางแพลตฟอร์มยูทูบ

ที่มา: กรกฎ จำเนียร และคณะ (2568)

จากการรวบรวมข้อมูลและออกแบบเป็นระบบสารสนเทศอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนบนแผนที่ทางภูมิศาสตร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง และคลิปวิดีโอในแพลตฟอร์มยูทูบที่รวบรวมเรื่องราวด้านอาหารชาติพันธุ์ชาวจีนในสองจังหวัด ทั้งจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง ทำให้ได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ โดยทางผู้ประกอบการร้านอาหารได้นำไปเผยแพร่ทางช่องทางเฟซบุ๊ก ไลน์ ของร้าน และปราชญ์ชุมชนสามารถนำไปเผยแพร่ในช่องทางเฟซบุ๊กส่วนบุคคลและส่งต่อแก่ผู้ที่สนใจทั่วไป

ผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อจัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมแสดงข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ อัตลักษณ์ของอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง คณะผู้วิจัยและผู้ประกอบการชุมชน รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมกันวางแผน ออกแบบ จัดทำแผนที่ทางวัฒนธรรมการออกแบบประกอบด้วย ชื่อร้านที่แสดงอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนในแต่ละพื้นที่

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การอพยพของชาวจีนเข้าสู่พื้นที่ จังหวัดตรังและจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 5 ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน ตามเส้นทางการค้า การทำเหมืองแร่ดีบุก การเพาะปลูกยางพารา และเส้นทางรถไฟสายใต้ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนต่างกลุ่ม ชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่นไทย ส่งผลให้ทั้ง 4 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ อำเภอเมืองและอำเภอยะยวด จังหวัดตรัง อำเภอนาบอน และอำเภอยางสูง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะ วัฒนธรรมจีนที่คล้ายคลึงกันในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะด้านประเพณี ความเชื่อ และ ภูมิปัญญาด้านอาหาร ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ของ Photipan (2007, อ้างถึงใน วรขมน เสริมชูวิทย์กุล และคณะ, 2567: 267) ที่อธิบายว่า การอพยพของชาวจีนไม่ได้เป็นเพียงการเคลื่อนย้ายแรงงาน แต่เป็นการนำพา ระบบความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอาหารเข้ามาฝังรากในสังคมไทย และเมื่อเวลาผ่านไป วัฒนธรรมเหล่านี้ได้ถูกปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ จนกลายเป็น อัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และยังเป็นไปตามแนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Tand Xi, 2557: 12) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้กลุ่มชนซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี แต่อยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน หรือในสังคมเดียวกันมีความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ยอมรับในวัฒนธรรมเดียวกัน จนทำให้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ลดน้อยลง หรือหมดสิ้นไป

ในมิติของวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าชาวจีน ในพื้นที่ศึกษายังคงยึดถือประเพณีสำคัญ เช่น เทศกาลกินเจ ตรุษจีน และเซ็งเม้ง อย่างต่อเนื่อง แม้รายละเอียดของพิธีกรรมได้มีการปรับเปลี่ยนตามบริบทสังคมสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ปัญญา เทพสิงห์ (2553, อ้างถึงใน หลี่ เส้าฮุย และ พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, 2562: 88) ที่ชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนชาวจีนในประเทศไทยในการธำรงรักษา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าและบรรพบุรุษ

ด้านภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อาหาร ผลการวิจัยพบทั้งความเหมือนและความ แตกต่างระหว่างพื้นที่ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการจัดเลี้ยงอาหารเส่นในงานศพ การใช้หมูย่าง ในพิธีกรรม รวมถึงความแตกต่างด้านวัตถุดิบ รูปลักษณ์ และกรรมวิธีการปรุงอาหารของ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จีน ผลการศึกษานี้สะท้อนแนวคิด “อัตลักษณ์” ที่หมายถึงความเฉพาะ

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์
อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

เจาะจงและความแตกต่างที่ไม่เหมือนใคร ซึ่งปรากฏในสินค้าวัฒนธรรมอย่างอาหาร โดยอาหารจีนในแต่ละพื้นที่จึงไม่ใช่เพียงอาหารเพื่อการบริโภค แต่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนชาติพันธุ์ ความเชื่อ และภูมิศาสตร์ของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขของพื้นที่ เวลา และสถานการณ์ (ปริญญา มงคลพานิชย์ และ ชูติมา เข้มเจริญ, 2564: 14) การยังคงอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนในการวิจัยครั้งนี้ จึงถือว่ามีความสำคัญ ซึ่งหากไม่มีการอนุรักษ์ สืบสาน ปรับประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ ก็อาจจะสูญหายและขาดอัตลักษณ์ตามที่เคยปรากฏให้เห็นได้

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาหารชาติพันธุ์ชาวจีนมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลในรูปแบบเว็บไซต์และแพลตฟอร์มยูทูป ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและการนำไปใช้ประโยชน์ของชุมชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นรูปธรรม ฐานข้อมูลดังกล่าวไม่เพียงทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนสู่สาธารณะ

ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ นนทนนท์ แยมวงษ์ (2564: 64) ที่เสนอว่าการพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญชลิศา บุญมาธรรม (2563: 61) ที่พบว่าระบบฐานข้อมูลซึ่งแสดงผลเชิงพื้นที่ผ่านแผนที่ สามารถช่วยให้ผู้ใช้เข้าใจบริบทพื้นที่ และนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาเชิงนโยบายและเศรษฐกิจชุมชนได้

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แผนที่ทางวัฒนธรรมที่จัดทำขึ้นสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการระบุพิกัดร้านอาหาร ช่องทางติดต่อ และการเชื่อมโยงกับคลิปวิดีโอผ่านคิวอาร์โค้ด ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเชิงพาณิชย์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (2017, อ้างถึงใน อัมจิต เลิศพงษ์สมบัติ และคณะ, 2562: 12) ที่มองว่าแผนที่ทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และเป็นกระบวนการที่

ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลจนถึงการนำเสนอ ทั้งนี้ การเลือกใช้รูปแบบแผนที่แบบ non-interactive ทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ สอดคล้องกับบริบทการใช้งานจริงของผู้ประกอบการและหน่วยงานในพื้นที่

ข้อจำกัดงานวิจัย

1. ข้อจำกัดของเอกสารทางประวัติศาสตร์และผู้ให้ข้อมูลที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนของทั้งสองจังหวัด
2. พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยค่อนข้างกว้าง จึงทำให้ข้อมูลที่ได้ไม่มีความลึกและรอบด้านมากเพียงพอ

บทสรุป

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง ทำให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายของชาวจีนโพ้นทะเลที่มาอาศัยในภาคใต้ในเขตพื้นที่เชื่อมโยง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง ด้วยเหตุผลสำคัญคือ การเข้ามาใช้แรงงานในการก่อสร้างทางรถไฟและเกษตรกรรม จนทำให้เกิดการผสมผสานชาติพันธุ์จีนและกับชาวไทยในพื้นที่ทั้งสองจังหวัด งานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอาหารของชาติพันธุ์ชาวจีนในพื้นที่รอยต่อของสองจังหวัดภาคใต้ พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าวให้อยู่ในรูปแบบฐานข้อมูลและแผนที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ โดยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การอพยพของชาวจีนเข้าสู่จังหวัดตรัง และจังหวัดนครศรีธรรมราชในช่วงรัชกาลที่ 3-5 โดยมีปัจจัยด้านการค้า การทำเหมืองแร่ดีบุก การเพาะปลูกยางพารา และเส้นทางรถไฟสายใต้ เป็นตัวเร่งสำคัญ ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ศึกษา และก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนต่างกลุ่มชาติพันธุ์กับชุมชนท้องถิ่นไทย

ทั้ง 4 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ อำเภอเมืองและอำเภอย้ายยอด จังหวัดตรัง และอำเภอนาบอน และอำเภอยะรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะวัฒนธรรมจีนที่

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

คล้ายคลึงกันในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาด้านอาหาร ขณะเดียวกันก็ปรากฏความแตกต่างเชิงพื้นที่และเชิงชาติพันธุ์ในรายละเอียดของพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร และลักษณะอาหารอัตลักษณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาหารจีนมิได้เป็นเพียงวัฒนธรรมการบริโภค แต่เป็นเครื่องมือสะท้อนชาติพันธุ์ ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ การย้ายถิ่น และภูมิศาสตร์ของพื้นที่

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน มาพัฒนาเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลในรูปแบบเว็บไซต์และแพลตฟอร์มยูทูป ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึง ข้อมูลของประชาชน ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฐานข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ทั้งในเชิงการศึกษา การเผยแพร่วัฒนธรรม และการสื่อสาร อัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนสู่สาธารณะในบริบทสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า แผนที่ทางวัฒนธรรมอัตลักษณ์อาหาร ชาติพันธุ์ชาวจีนที่จัดทำขึ้น สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแสดงข้อมูลร้านอาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวจีน พิกัดพื้นที่ ช่องทางการติดต่อ และสื่อมัลติมีเดียผ่านคิวอาร์โค้ด แผนที่ทางวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชนชาวจีนในพื้นที่ศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เชิงการศึกษาและการเรียนรู้ หน่วยงานด้านการศึกษาและวัฒนธรรมสามารถนำฐานข้อมูลและแผนที่ทางวัฒนธรรมไปใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และวัฒนธรรมอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน เพื่อสร้างความตระหนักรู้และความภาคภูมิใจใน อัตลักษณ์ของชุมชนแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

เชิงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวชุมชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการ สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปต่อยอดในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหาร (Cultural Gastronomy Route) และใช้แผนที่ทาง วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับอาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ชาวจีนในพื้นที่

เชิงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม ชุมชนและสมาคมชาวจีนสามารถใช้ฐาน ข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นที่รวบรวมองค์ความรู้และเรื่องเล่าของอาหารอัตลักษณ์ เพื่อป้องกันการ สูญหายของภูมิปัญญาดั้งเดิม และเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่น เก่าสู่คนรุ่นใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัย

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์การย้ายถิ่นของชาวจีนกับอัตลักษณ์อาหารในพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัด ซึ่งยังมีการศึกษาน้อยในบริบทภาคใต้ของประเทศไทย และเกิดองค์ความรู้เชิงสังเคราะห์ที่แสดงให้เห็นว่า อาหารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวจีนเป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ความเชื่อ ภูมิศาสตร์ และโครงสร้างเศรษฐกิจ มิใช่เพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่คงรูปตายตัว ทั้งนี้ งานวิจัยได้นำเสนอแนวทางการบูรณาการงานวิจัยเชิงวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลและแผนที่ทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการศึกษาวัฒนธรรมอาหารหรืออัตลักษณ์ชุมชนในพื้นที่อื่นต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรกฎ จำเนียร, ทองพูล มุขรักษ์, เชษฐา มุทะมัด, ปฐมพงษ์ ฉับพลัน, และ มานะ ขุนวิช่วย. (2568). การออกแบบระบบสารสนเทศอัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ชาวจีนบนแผนที่ทางภูมิศาสตร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง. ใน *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- กรกฎ จำเนียร, ทองพูล มุขรักษ์, เชษฐา มุทะมัด, ปฐมพงษ์ ฉับพลัน, และ มานะ ขุนวิช่วย. (2568). ช่องทางเผยแพร่ทางแพลตฟอร์มยูทูป. ใน *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- กรกฎ จำเนียร, ทองพูล มุขรักษ์, เชษฐา มุทะมัด, ปฐมพงษ์ ฉับพลัน, และ มานะ ขุนวิช่วย. (2568). ตัวอย่างแผนที่ทางวัฒนธรรมอาหารชาติพันธุ์ชาวจีน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง. ใน *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- กรกฎ จำเนียร, ทองพูล มุขรักษ์, เชษฐา มุทะมัด, ปฐมพงษ์ ฉับพลัน, และ มานะ ขุนวิช่วย. (2568). เมนูอาหารที่โดดเด่น. ใน *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์อาหารชนชาติจีน จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดตรัง*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญา อัตลักษณ์
อาหารชาติพันธุ์ชาวจีน จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

- กรองจันทน์ จันทรพาทา. (2566). ชาวจีนอพยพใหม่ทางภาคใต้ของประเทศไทย. <http://www.csc.ias.chula.ac.th/wp-content/uploads/2023/03/ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคใต้04.pdf>
- เกรียงไกร เกิดศิริ, ปัทม วงศ์ประดิษฐ์, และ อิศรชัย บุรณะอรจนัน. (2561). จอร์จทาวน์ เกาะปีนัง: จากเมืองท่าสำคัญสู่เมืองมรดกโลก. กรุงเทพฯ: มติชน.
- จริพร เชื้อเจ็ดตน, และ เกียรติศักดิ์ สร้อยสุวรรณ. (2562). รายงานการวิจัยเรื่องการแปรรูปอาหารจีนท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์: กรณีศึกษาอาหารจีนท้องถิ่นจังหวัดตรัง. ตรัง: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- เจษฎา นิลสรวงเดชะ. (2562, มกราคม-มิถุนายน). มอง “สังคมชาวจีนภาคใต้ของไทย” ผ่านพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวเสด็จประพาส แหลมมลายู ร.ศ. 109. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(1), 178-215.
- ตรีชาติ เล่าแก้วหนู. (2550). แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองห้วยยอด จังหวัดตรัง. <https://doi.org/10.14457/CU.the.2007.126>
- เทศบาลเมืองทุ่งสง. (ม.ป.ป.). รู้จักทุ่งสง เมืองชุมทางกึ่งกลางคาบสมุท. https://www.tungsong.com/Tungsong_1.asp
- นนทนันท์ แยมวงษ์. (2564, พฤษภาคม-สิงหาคม). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นในเขตจังหวัดนันทบุรี. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 29(2), 49-75.
- ปริญญ์ มงคลพาณิชย์, และ ชูติมา เข้มเจริญ. (2564). รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย : กรณีศึกษาครูชาวไทย ในโรงเรียนสาธิตแห่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยชาติ สิงห์, และ สิริธร ถาวรวงศา. (2553). รายงานการวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิ๋วในภาคใต้ของประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปิยชาติ สิงห์, และ สิริธร ถาวรวงศา. (2561, กันยายน-ธันวาคม). ฮกจิ๋วนาบอน: ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนฮกจิ๋ว อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสงขลานครินทร์ สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 24(3), 101-136.
- ลลิตา เกิดเรือง. (2549). บทบาทของชาวจีนต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองตรัง พ.ศ.2458-ทศวรรษที่ 2520. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วรรณมน เสริมชูวิทย์กุล, อรรถรา ไซยอนันต์สิน, และ สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์. (2567, มกราคม-มีนาคม). การปรับตัวทางวัฒนธรรมของการบริโภคอาหารจีนของคนไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราช. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 8(1), 263-277.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). *โครงการวัฒนธรรมอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์จีนฮกจิ่ว*. <https://24communities.sac.or.th /nabon/>
- สุกัญชลิกา บุญมาธรรม. (2563, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลปัญหาและความต้องการของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี กรณีศึกษาอำเภอบ้านลาด (บ้านลาดโมเดล). *วารสารการจัดการเทคโนโลยีนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(1), 51-62.
- หลี่ เส้าฮุย, และ พรพันธุ์ เขมคุณาศัย. (2562, กรกฎาคม-ธันวาคม). การสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนในประเทศไทยในช่วง 22 ปี (พ.ศ. 2538-2560). *วารสารอินทนิลทักษิณ*, 14(2), 85-102.
- เหยา ซื่อฉี, และ หวาง หยวนหยวน. (2566, กรกฎาคม-ธันวาคม). สถานภาพการวิจัยในแวดวงวิชาการจีนเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2567. *วารสารวิชาการและวิจัยสวนสุนันทา*, 17(2), 28-42.
- อิมจิต เลิศพงษ์สมบัติ, วลัยกษณ์กมล จ่างกมล, พรปวีณ์ พุ่มเกิด, นกตล ทิพย์รัตน์, จาริยา อรรถอนุชิต, อัมเดีย มุดอ, ชนกิตต์ ธนะสุข, กำธร เกิดทิพย์, อารีย์ ธรรมไกร, นรวดี โลหะจินดา, จิตาพร แสงนิล, และ สราวุฒิ เดชกมล. (2562). *รายงานการวิจัยเรื่องม.อ.ปัตตานีกับการขับเคลื่อนศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา: วงแหวนพหุวัฒนธรรมเมืองปัตตานี*. https://elibrary.tsri.or.th/fullP/RD G60A0045/RDG60A0045_full.pdf
- Tang Xi. (2557). *การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Received: January 14, 2026

Revised: February 12, 2026

Accepted: February 13, 2026